

Civilinė byla Nr. 3K-3-156/2014

Teisminio proceso Nr. 2-13-3-03987-2011-0

Procesinio sprendimo kategorijos: 24.2; 30.10 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. kovo 21 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Sigitos Gurevičiaus (kolegijos pirmininkas), Janinos Stripeikienės ir Dalios Vasarienės (pranešėja),

rašytinio proceso tvarka teismo posėdyje išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo Valstybinės teritorijų planavimo inspekcijos prie Aplinkos ministerijos kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybinės teritorijų planavimo inspekcijos prie Aplinkos ministerijos ieškinį atsakovams Lazdijų rajono savivaldybės administracijai ir M. M. dėl statybą leidžiančių dokumentų pripažinimo negaliojančiais ir statybos padarinių pašalinimo; tretieji asmenys – valstybės įmonė Veisiejų miškų urėdija ir Veisiejų regioninio parko direkcija.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

Byloje keliami materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ieškinio senaties taikymą ir statybas miško ūkio paskirties žemėje, esančioje regioninio parko teritorijoje, aiškinimo ir taikymo klausimai.

Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – ieškovas, kasatorius) 2011 m. rugpjūčio 30 d. kreipėsi į teismą prašydama pripažinti negaliojančiais Lazdijų rajono savivaldybės administracijos 2005 m. rugsėjo 27 d. statybos leidimą Nr. 56 ir 2010 m. spalio 28 d. leidimą statyti naujus statinius Nr. LNS-14-1010028-00124; pašalinti statybos padarinius – įpareigoti statytoją M. M. per teismo nustatytą

terminą nugriauti pradėtą statyti gyvenamąjį namą, ūkinį pastatą, esančius (duomenys neskelbtini) (žemės sklypo kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini), ir sutvarkyti statybvietę.

Byloje nustatyta, kad M. M. iš O. P. 2005 m. balandžio 18 d. įsigijo 1,558 ha dydžio žemės sklypą (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), esantį (duomenys neskelbtini). O. P. 2004 m. gruodžio 14 d. išduotas projektavimo sąlygų sąvadas Nr. R12-146 kartu su nustatytais statinio architektūros ir statybos sklypo tvarkymo urbanistiniais projektavimo sąlygų reikalavimais Nr. R8-14, jų pagrindu ji 2005 m. parengė žemės sklype statytinų statinių projektą, 2005 m. rugsėjo 26 d. Lazdijų rajono savivaldybės nuolatinė statybos komisija nustatė, kad statinių projektas atitinka projektavimo sąlygų sąvado ir žemės sklypo detaliojo plano reikalavimus bei rekomendavo išduoti statybos leidimą, o 2005 m. rugsėjo 27 d. Lazdijų rajono savivaldybės administracija atsakovui M. M. išdavė statybos leidimą Nr. 56 (toliau – 2005 m. statybos leidimas); juo leista žemės sklype, esančiame (duomenys neskelbtini) (kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini), statyti statinius, kurių statybos rūšis – nauja statyba. 2010 m. rudenį M. M. kreipėsi į Lazdijų rajono savivaldybės administraciją, prašydamas išduoti statybos leidimą pagal gyvenamojo namo projekto ir ūkinio pastato projekto korektūrą, 2010 m. spalio 28 d. jam išduotas statybos leidimas Nr. LNS-14-101028-00124 (toliau – 2010 m. statybos leidimas).

Ieškovas, vykdydamas 2011 m. liepos 10 d. gautą Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos nurodymą patikrinti statybos leidimo išdavimo teisėtumą, 2011 m. liepos 27 d. Statybą leidžiančio dokumento parengimo ir išdavimo atitikties teisės aktų reikalavimams patikrinimo akte Nr. PSI-I033-(14.5) konstatavo, kad atsakovui M. M. išduoti statybą leidžiantys dokumentai parengti nesilaikant Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – Statybos įstatymas) ir kitų teisės aktų reikalavimų. Ieškovo teigimu, tiek 2005 m., tiek 2010 m. statybos leidimas išduoti neteisėtai, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus ir nesilaikant procedūrų – 2005 m. leidimas išduotas M. M. vardu, nors statinių projektas parengtas O. P. vardu (ji pateikė prašymą išduoti statybos leidimą, dalyvavo nuolatinės statybos komisijos posėdyje, atsakovas iš O. P. statytojo teisių ir pareigų neperėmė, tik pirkimo–pardavimo sutartimi įsigijo miško sklypą; 2010 m. leidimas išduotas neteisėtai, pažeidžiant Statybos įstatymo 20 straipsnio 3 dalį – be privalomų prisijungimo sąlygų, įgaliotų institucijų nustatytų specialiųjų reikalavimų (neatsižvelgta į tai, kad statinių projekto koregavimas parengtas pagal 2004 m. O. P. išduotas įgaliotų institucijų pateiktas projektavimo sąlygas 2005 m. projektui rengti, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos statinio architektūros ir statybos sklypo tvarkymo urbanistinius projektavimo sąlygų reikalavimus Nr. R8-14, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos projektavimo sąlygų sąvadą Nr. R12-146). Ieškovas nurodė, kad atsakovo M. M. pageidaujami statyti statiniai suprojektuoti žemės sklype, kurio paskirtis – miškų ūkio, ir kuriam nustatytos specialiosios naudojimo sąlygos. Sistemiskai aiškinant Lietuvos Respublikos žemės įstatymo (toliau – Žemės įstatymas) 21 straipsnio, 26 straipsnio 1 dalies nuostatas, miškų ūkio paskirties žemėje leidžiama tik specializuotų statinių statyba (medienos sandėlių ir kitų su mišku susijusių statinių), o M. M. statomi statiniai yra gyvenamosios paskirties. Atsakovo žemės sklypas (kadastrinis Nr. (duomenys neskelbtini) taip pat turi saugomos teritorijos statusą; pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo (toliau – Saugomų teritorijų

įstatymas) 9 straipsnio 2 dalies 8 punktą gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose draudžiama statyti su draustinio steigimo tikslais nesusijusius statinius, išskyrus pastatus esamose ir buvusiose sodybose. Ieškovo vertinimu, Lazdijų rajono savivaldybės administracijos sudarytos komisijos 2004 m. spalio 27 d. aktas Nr. 11 „Dėl buvusios sodybos nustatymo“ neteisėtas, nes ji neteisingai įvertino Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimą dėl juridinio fakto nustatymo (juo nustatytas juridinis faktas, kad J. G. (duomenys neskelbtini) privačios nuosavybės teise valdė 1,50 ha miško, bet ne faktas apie asmens pastatytus ir nuosavybės teise valdytus statinius ar buvusią sodybą sklype); juridinę reikšmę turinčius faktus nustato tik teismas, todėl komisijos aktu, patvirtinančiu, jog tam tikroje vietoje buvo sodyba, remtis negalima.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

Alytaus rajono apylinkės teismas 2012 m. gruodžio 27 d. sprendimu ieškinį atmetė; paskirstė bylinėjimosi išlaidas.

Nurodęs, kad faktas, jog atsakovo M. M. statiniai pastatyti miškų ūkio paskirties žemėje, byloje neginčijamas, teismas pažymėjo, kad be Statybos įstatymo, statybos miškų ūkio paskirties žemėje reikalavimus taip pat nustato Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymas (toliau – Miškų įstatymas), Žemės įstatymas, pagal kuriuos miškų ūkio paskirties žemėje galima medienos sandėlių bei kitų su mišku susijusių įrenginių statyba (Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalis, Žemės įstatymo 26 straipsnio 1 dalis); kitų nuostatų, leidžiančių statyti statinius ar pastatus miškų ūkio paskirties žemėje, įstatymuose neįtvirtinta. Projektavimo sąlygų sąvado (2004 m. gruodžio 14 d.) ir 2005 m. statybos leidimo (2005 m. rugsėjo 27 d.) išdavimo metu galiojo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtintas Statybų privačioje žemėje reglamentas (toliau – Statybų privačioje žemėje reglamentas), kurio ginčui aktualios redakcijos 3 punkte buvo nustatyta, kad miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse galima statyti naujus gyvenamuosius (vietoje buvusių), taip pat rekonstruoti esamus gyvenamuosius namus ir statyti reikiamus ūkinius pastatus; tokios praktikos buvo laikomasi iki Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo, kuriuo įtvirtintas draudimas urbanizuoti miškų ūkio paskirties žemę. Teismas nustatė, kad statyba M. M. žemės sklype pradėta 2005 m. (tai įrodo atsakovo atstovo paaiškinimas ir liudytojo V. K., kuris savo technika stumdė žemes ir iškasė pamatus vienam statiniui, parodymai), iki Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo, darydamas išvadą, jog statybos darbų atlikimas galiojusio Miškų įstatymo nuostatų atžvilgiu laikytinas teisėtu.

Teismas nurodė, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkte įtvirtinti statybų draudimai draustiniuose turi tam tikrą išlygą – leidžiama statyti pastatus esamose ir buvusiose sodybose, kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose, taip pat nustatant juridinį faktą, todėl atsakovo M.

M. (projektavimo sąlygų sąvado rengimo metu – O. P.) teisė statyti galėjo būti įgyvendinta nustačius, jog žemės sklype anksčiau buvo sodyba. Spręsdamas šį klausimą, teismas pripažino svarbiu Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimą, kuriuo konstatuota, kad J. G. (sklypo savininkas iki nacionalizacijos) 1937 m. teisėtai įgijo žemės sklypą su pastatais. Kadangi ieškovas netvirtina, kad žemės sklype sodybos niekada nebuvo (teigia, jog šis juridinis faktas nustatytas nepakankamai išsamiai, nenurodytas teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje), bylos nagrinėjimo metu liudytojais patvirtino M. M. sklype esant išlikusį kryžių, tai teismas laikė, jog sodybos buvimo faktas statytojui M. M. priklausančiame sklype įrodytas ir Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkte nustatyti reikalavimai įvykdyti. Teismas sprendė, kad ieškovo nurodytos aplinkybės, jog 2005 m. statybos leidimas išduotas atsakovui, o statinių projektą rengė O. P., atsakovas neperėmė iš O. P. statytojo teisių ir pareigų, jo prašymas išduoti statybos leidimą nepasirašytas ir nurodyta nepilna data, 2010 m. statybos leidimas išduotas neatsižvelgiant į tai, kad statinių projekto koregavimas parengtas pagal 2004 metais išduotas projektavimo sąlygas, nesudaro pagrindo statybos leidimo pripažinti negaliojančiu. Teismas atmetė ieškovo argumentą, kad Lazdijų rajono savivaldybės administracija neturėjo teisės išduoti 2010 m. leidimo statyti naujus statinius, nes tai prieštarauja Statybos, Miškų ir Žemės įstatymams, pažymėdamas, jog, nors ir pavadintas leidimu statyti naujus statinius, tai buvo ankstesnio projekto koregavimas, kas statybų praktikoje nėra uždrausta, priešingai – laikoma įprastu reiškiniu; tokio leidimo išdavimui, nesant esminių nukrypimų nuo pirminio projekto, naujas privalomų prisijungimo sąlygų derinimas nereikalingas, todėl nėra pagrindo 2010 m. statybos leidimą pripažinti neteisėtu.

Teismas nustatė, kad ieškovo atstovas Alytaus teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros skyriaus vyriausiasis specialistas K. J. kartu su trečiojo asmens Veisiejų regioninio parko direkcijos atstove 2010 m. rugpjūčio 27 d. atliko statybos darbų teisėtumo patikrinimą vietoje; prieš patikrinimą, K. J. iš Lazdijų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus išsireikalavo visus su M. M. statyba susijusius dokumentus. Atmesdamas ieškovo argumentus, kad K. J. buvo kviestinis asmuo ir apžiūrėjo vietoje, ar statinys atitinka projektinius reikalavimus, teismas konstatavo, jog tuo atveju, kai statybą vietoje ir visą su ja susijusią dokumentaciją patikrina už statybų kontrolę valstybėje atsakinga institucija, statytojui neturėtų likti nė mažiausios abejonės dėl jo statybų teisėtumo, lūkestis, kad ateityje po patikrinimo nekils jokių abejonių statybos legalumu, turi būti laikomas teisėtu. Teismas pažymėjo, kad ieškovo atstovas K. J., išsireikalavęs su ginčo statyba susijusius dokumentus, būdamas atsakingas už statybų valstybinę priežiūrą, privalėjo susipažinti su byloje esančia dokumentacija ir ją įvertinti visa apimtimi, o nustatęs pažeidimų išduodant statybos leidimą, privalėjo imtis įstatyme nustatytų priemonių, tačiau to nepadarė; toks neveikimas lėmė, kad ieškovas praleido senaties terminą ieškiniui reikšti. Kadangi ieškovas kreipėsi į teismą praėjus vieneriems metams nuo statybos ir su ja susijusių dokumentų patikrinimo 2010 m. rugpjūčio 27 d., atsakovas M. M. reikalavo taikyti ieškinio senatį, ieškovo atstovė, baigiamųjų kalbų metu prašydama atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, jei teismas laikys jį praleistu, nenurodė argumentų, kodėl tai turėtų būti padaryta, tai teismas šio prašymo netenkino. Atmetęs ieškovo argumentus dėl statybą

leidžiančių dokumentų neteisėtumo, teismas atmetė ir reikalavimą įpareigoti M. M. nugriauti pradėtą statyti gyvenamąjį namą ir ūkinį pastatą bei sutvarkyti statybvietę.

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovo Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos apeliacinį skundą, 2013 m. birželio 20 d. nutartimi paliko nepakeistą Alytaus rajono apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 27 d. sprendimą.

Teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatyta svarbi aplinkybė, kad statybos leidimas išduotas 2005 m. rugsėjo 27 d., galiojant Statybų privačioje žemėje reglamentui, o Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas, kuriuo Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatos, ta apimtimi, kuria miškų ūkio paskirties žemėje leidžiama statyti ne tik medienos sandėlius ir kitus su mišku susijusius įrenginius, bet ir kitus pastatus, pripažinta prieštaraujančia Konstitucijos 94 straipsnio 2, 7 punktams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 daliai, Žemės įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 3 punktui, priimtas po 2005 m. statybos leidimo išdavimo. Kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnyje nustatyta, kad įstatymas (ar jo dalis), Vyriausybės aktas (ar jo dalis), kiti aktai negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo nutarimas, jog atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, tai teisėjų kolegija konstatavo, kad, sprendžiant dėl 2005 m. statybos leidimo teisėtumo, nebuvo pagrindo taikyti pasikeitusį teisinį reglamentavimą, kuriuo ieškovas grindžia savo argumentus. Teisėjų kolegija darė išvadą, kad ginčo statybos leidimo išdavimo metu galėjo būti sudarytos teisinės prielaidos statybai miško žemėje, t. y. buvo teisinis pagrindas išduoti statybos leidimą; nurodė, jog, remiantis Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų, patvirtintų 1992 m. gegužės 12 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 343, 136.7 punktu, atsakovas, turėdamas nustatyta tvarka su atitinkamomis institucijomis (tarp jų – ir parko administracija) suderintą projektą ir statybą leidžiantį dokumentą, turi teisę žemės sklype statyti statinius; byloje nėra duomenų, leidžiančių spręsti, kad gyvenamojo namo, ūkinio pastato ir nuotekų sistemos statyba teritorijoje, kurioje yra atsakovo sklypas, apskritai neleidžiama. Kolegija pripažino, kad, atsakydamas į klausimą, ar statybos vietoje buvo sodyba, pirmosios instancijos teismas tyrė bylai reikšmingas aplinkybes, vertino pateiktus teismų procesinius sprendimus, atsižvelgdamas į juose konstatuotas faktines aplinkybes, institucijų išvadas ir sutikimus dėl buvusios sodybos atstatymo, liudytojų parodymus, pagrįstai sprendė, jog šie įrodymai patvirtina sodybos buvimo faktą, ir padarė teisingą išvadą, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkte įtvirtintas statybų draustiniuose draudimas atsakovui netaikytinas. Kolegija laikė, kad projektavimo sąlygų išdavimo ir projektavimo sąlygų sąvado parengimo procedūrų metu ginčo žemės sklypą perleidus atsakovui ir asmeniui, pradėjusiam statybos leidimo gavimo procedūras, neprieštaraujant (sutinkant), jog leidimas būtų išduotas naujojo žemės sklypo savininko vardu, Statybos įstatymo nuostatos, reglamentuojančios statybos leidimo išdavimo klausimus, iš esmės nebuvo pažeistos, formalus STR 1.07.01:2002 „Statybos leidimas“ įtvirtintos leidimo perrašymo tvarkos nesilaikymas nesudaro pagrindo spręsti, kad pažeisti trečiųjų asmenų interesai, ir pripažinti statybos leidimą neteisėtu. Kadangi ieškovas nenurodė, kokių projektavimo sąlygų sąvado reikalavimų neatitiko ginčijamas 2010 m.

statybos leidimas, tai kolegija nepripažino STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“ ir Statybos įstatymo reikalavimų pažeidimo.

Teisėjų kolegija sprendė, kad pirmosios instancijos teismas, taikdamas ieškinio senaties termino praleidimo padarinius, tinkamai aiškino ir taikė šį institutą reglamentuojančias materialiosios teisės normas ir nenukrypo nuo pirmiau nurodytų kasacinio teismo suformuluotų šių normų aiškinimo ir taikymo taisyklių. Kolegija laikėsi pozicijos, kad ieškinio senaties terminas taikomas ir viešąjį interesą ginančiam asmeniui, taigi jam taikomos sąlygos bei pareigos dėl praleisto termino atnaujinimo; teismo ir (ar) viešąjį interesą ginančio asmens subjektyvus suvokimas apie įstatymų nustatyto termino trukmės paskirtį ir jos taikymą neturi jokios teisinės reikšmės ir negali būti pagrindas tokiam terminui atnaujinti. Ieškovo darbuotojo dalyvavimą statybos teisėtumo patikroje kolegija vertino kaip disponavimą visa reikalinga informacija, darydama išvadą, kad institucija, turėdama informaciją, jog vykdoma statyba miško žemėje ir regioninio parko teritorijoje, ją įvertinusi bei priėmusi sprendimą, kad statyba yra teisėta, yra atsakinga ir už tokiu sprendimu sukeltus teisinius padarinius; ieškovo nurodomi viešieji interesai, susiję su statyba miško žemėje regioninio parko teritorijoje, nustačius, kad tokia statyba iš esmės yra galima, nėra tokie svarbūs, kad senaties terminas privalėtų būti atnaujintas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį pagrindiniai teisiniai argumentai

Kasaciniu skundu ieškovas Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutartį ir Alytaus rajono apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 27 d. sprendimą bei priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas tokiais teisiniais argumentais:

1. Kasatorius teigia, kad pagal Konstitucinio Teismo išaiškinimus (2006 m. kovo 14 d. nutarimas), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką miškų ūkio paskirties žemė negali būti urbanizuojama. Nurodęs, kad teismai 2005 m. ir 2010 m. statybos leidimų teisėtumą grindė Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktu, pagal kurį draustiniuose draudžiama statyti su jų steigimo tikslais nesusijusius pastatus, išskyrus pastatus esamose ir buvusiose sodybose, kasatorius atkreipia dėmesį į tai, jog atsakovo M. M. žemės sklypo paskirtis – miškų ūkio, taigi veiklą jos teritorijoje reglamentuoja ne tik Saugomų teritorijų įstatymas, bet ir Miškų įstatymas. Kasatoriaus įsitikinimu, Žemės įstatymo 26 straipsnis ir Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalis yra specialiosios normos (lex specialis) Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkto atžvilgiu. Pagal administracinių teismų praktiką Saugomų teritorijų įstatymas negali būti aiškinamas ir taikomas kaip leidžiantis netaikyti Miškų ir Žemės įstatymų draudimų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. sausio 18 d. nutartis, priimta administracinėje byloje Nr. A39-99/2008; 2010 m. gegužės 25 d. nutartis, priimta administracinėje byloje Nr. A525-734/2010). Kadangi 2005 m. ir 2010 m. statybos leidimų išdavimo metu galioję Miškų ir Žemės įstatymai nenustatė išimčių dėl statinių statybos

miško ūkio paskirties žemėje, tai kasatorius daro išvadą, kad atsakovas M. M. negalėjo vykdyti statybų ginčo sklype; draudimas atlikti tam tikrus veiksmus pagal vieną reguliavimą negali būti įveiktas kitame teisės akte nustatytu reguliavimu, kuriuo tokio draudimo neįtvirtinta.

2. Kasatorius pažymi, kad Lazdijų rajono apylinkės teismas 2003 m. liepos 8 d. sprendimu nustatė juridinį faktą, jog J. G. (duomenys neskelbtini) privačios nuosavybės teise valdė 1,5 ha miško, bet ne faktą apie šio asmens nuosavybės teise valdytus statinius. Lazdijų rajono savivaldybės administracijos komisijos 2004 m. spalio 27 d. aktas Nr. 11 „Dėl buvusios sodybos nustatymo“ nėra dokumentas, patvirtinantis juridinį faktą, kad tam tikroje vietoje buvo sodyba, nes juridinę reikšmę turinčius faktus pagal CPK nustato tik teismas. Pasak kasatoriaus, net ir konstatavus faktą, kad sklype buvo sodyba, to nepakaktų statomų statinių teisėtumui pripažinti, nes Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkto ir Statybų privačioje žemėje reglamento 3 punkto taikymui būtina, jog žemės sklype būtų sodybvietė; 2005 m. statybos leidimas išduotas naujų statinių statybai, nors nebuvo ir nėra teisiškai įforminto sodybinio (namų valdos) žemės sklypo (sodybvietės). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra konstatavęs, kad teigiant, jog Statybų privačioje žemėje reglamento 3 punktas taikytinas ir naujai atstatomoms sodyboms, plečiamai aiškinamas teisinis reguliavimas, kuriuo siekiama priešingo tikslo – riboti miškų ūkio paskirties žemės paskirties keitimą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. birželio 2 d. nutartis, priimta administracinėje byloje Nr. A492-2328/2011).

3. Kasatorius nurodo, kad pagal kasacinio teismo praktiką vertindamas įrodymus teismas turi įsitikinti, ar jų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar tinkamai šalims paskirstyta įrodinėjimo pareiga, ar įrodymai turi ryšį su įrodinėjimo dalyku, ar jie leistini, patikimi; įrodinėti privalo tas, kas teigia. Kasatoriaus vertinimu, teismai pažeidė šias taisykles, nes bylai reikšmingą aplinkybę, kad statybos darbai ginčo žemės sklype pradėti iki Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo nustatė remdamiesi V. K. (M. M. kviesto ir dėl to galbūt šališko liudytojo) parodymais, kurių patikimumas abejotinas; jokių kitų įrodymų (apmokėjimo už atliktus darbus dokumentų, statybos medžiagų įsigijimo dokumentų) byloje nepateikta. Nustačius, kad jokie statybos darbai iki 2006 m. kovo 14 d. nebuvo vykdomi, statybos leidimai pripažintini neteisėtais.

4. Kasatorius nesutinka su teismų išvada, kad, keičiant gyvenamojo namo parametrus ir projektuojant naujus statinius, nebuvo keičiami esminiai projekto sprendiniai. Kadangi M. M. statinių projekto korektūra siekė pakeisti statinio projekto esminius sprendinius (gyvenamojo namo aukštį, plotą, laikančiąsias konstrukcijas ir projektuoti naujus statinius), tai šiam naujam projektui, remiantis Statybos įstatymo 20 straipsnio 3 dalimi ir STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ 7.2.4 punktu, atsakovas turėjo gauti Lazdijų rajono savivaldybės administracijos specialiuosius architektūros reikalavimus, Veisiejų regioninio parko direkcijos specialiuosius saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimus bei atitinkamų institucijų prisijungimo sąlygas. Toks pažeidimas nėra formalus, nes, galiojant draudimui statyti statinius ginčo sklype, nurodytos institucijos nebūtų turėjusios teisės išduoti prašomus reikalavimus ir prisijungimo sąlygas. 2010 m. statybos leidimo

neteisėtumą kasatorius grindžia ir ta aplinkybe, kad, net ir laikantis pozicijos, jog iki Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo pradėto statyti statinio statytojo teisėti lūkesčiai turi būti ginami labiau nei viešasis interesas, tai nesuteikia teisės tokiam asmeniui plėsti savo teisės įgyvendinimo ribas – koreguoti statinių projektus didinant statinio plotą, numatant naujus statinius ir kt.; išdavus 2010 m. statybos leidimą, atsakovui suteikta teisė statyti 43,73 kv. m didesnio ploto gyvenamąjį namą, taip pat naujai suprojektuotus vandentiekio liniją, kanalizacijos liniją ir šulinį.

5. Kasatorius nurodo, kad M. M. pažeidimai, padaryti vykdant neteisėtus statybos darbus saugomojoje teritorijoje, laikytini viešojo intereso pažeidimu – išdavus 2005 m. ir 2010 m. statybos leidimus pažeistos visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai išlaikyti vertingos vietovės autentiškumą, palikti ją ateities kartoms, nesilaikyta konstitucinės nuostatos, jog įstatymui visi asmenys yra lygūs (pažeidžiami analogiškus sklypus turinčių asmenų, kuriems statybos leidimai neišduodami, teisėti lūkesčiai).

6. Kasatorius nurodo pateikęs teismui ieškinį (2011 m. rugpjūčio 29 d.), kai tik surinko pakankamai duomenų apie ginčijamų administracinių aktų neteisėtumą (turėdamas tam teisinį pagrindą) (2011 m. liepos 27 d.), nepraleisdamas ieškinio senaties termino. Pasak kasatoriaus, K. J. dalyvavimas tikrinant statybą neapvirtina fakto, kad kasatorius žinojo ar turėjo žinoti apie 2005 m. ar 2010 m. statybos leidimų neteisėtumą, nes jis dalyvavo kaip kviestinis asmuo, patikrinimo metu buvo nustatinėjamas statybos teisėtumas, o ne statybą leidžiančio dokumento parengimo ir išdavimo atitiktis teisės aktų reikalavimams. Kasatorius pažymi, kad, konstatavus, jog buvo praleistas ieškinio senaties terminas, neegzistuoja absoliutus pagrindas atmesti ieškinį – teismas turi pasverti, kuri vertybė svarbesnė viešojo intereso gynimo byloje, įvertinti aplinkybes, dėl kurių ilgą laiką nebuvo kreiptasi į teismą ginant viešąjį interesą, taip pat viešojo administravimo subjekto ir asmens, kurio naudai priimti ginčijami administraciniai sprendimai, veiksmus teisėtumo ir sąžiningumo aspektu. Kasatorius nurodo, kad dėl statybos teisinių santykių apimties sudėtinga tiksliai ir operatyviai nustatyti teisės aktų pažeidimus, o gavus tokius duomenis – jų pagrindu kreiptis į teismą per nustatytą vieno mėnesio terminą. Kasatoriaus manymu, praleistas ieškinio senaties terminas teismų turėjo būti atnaujintas (CK 1.131 straipsnio 2 dalis); viešasis interesas negali likti neapgintas dėl formalių priežasčių.

Atsiliepime į kasacinį skundą atsakovas M. M. prašo kasacinį skundą atmesti ir priteisti bylinėjimosi išlaidas. Atsiliepinamas grindžiamas šiais teisiniais argumentais:

1. Nesutikdamas su kasatoriaus argumentais, atsakovas atkreipia dėmesį į tai, kad 2005 m. statybos leidimas išduotas iki Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo, galiojant Saugomų teritorijų įstatymui ir Statybų privačioje žemėje reglamentui, kurio 3 punkte nustatyta, jog miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse galima statyti naujus gyvenamuosius (vietoj buvusių), taip pat rekonstruoti esamus gyvenamuosius namus ir statyti reikiamus ūkinius pastatus, todėl atsakovo teisė statyti žemės sklype galėjo būti įgyvendinta; 2005 m. statybos leidimas išduotas pagrįstai ir teisėtai. Atsakovas nurodo,

kad tiek Saugomų teritorijų įstatymas, tiek Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 433 patvirtintas Veisiejų regioninio parko apsaugos reglamentas gyvenamosios paskirties statybos kategoriškai nedraudžia, todėl, turėdamas nustatyta tvarka su atitinkamomis institucijomis, tarp jų ir parko administracija, suderintą projektą ir statybą leidžiantį dokumentą, atsakovas turi teisę statyti statinius ginčo sklype; byloje esantys dokumentai patvirtina, kad tiek valstybės, tiek savivaldos įgaliotų institucijų požiūriu 2005 m. statybos leidimo išdavimo metu statyba sklype buvo galima, jokių neatitikčių teisės aktams nenustatyta.

2. Atsakovas teigia, kad Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-341-01/03 nustatyta, jog O. P. tėvas J. G. 1937 m. teisėtai įgijo žemės sklypą su pastatais (senu gyvenamuoju namu ir ūkiniais pastatais), vėliau apaugusį mišku, kurį valdė nuosavybės teise iki nacionalizavimo, pabrėždamas, kad įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytų aplinkybių papildomai įrodinėti nereikia, todėl Lazdijų rajono savivaldybės administracija pagrįstai jomis rėmėsi.

3. Atsakovo manymu, nors sodybvietės sąvokos Statybų privačioje žemėje reglamente nepateikta, vien tik nustatyta galimybė statyti statinius vietoj buvusių patvirtina, kad ginčo sklype galima statyba vietoj buvusių statinių, tokią išvadą patvirtina ir valstybės bei savivaldos įgaliotų institucijų elgesys išduodant 2005 m. statybos leidimą. Pasak atsakovo, nėra pagrindo remtis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. birželio 2 d. nutartimi, priimta administracinėje byloje Nr. A492-2328/2011, nes jos ir nagrinėjamos bylos faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi.

4. Atsiliepime nurodoma, kad aplinkybę, jog statybos darbai žemės sklype buvo pradėti iki Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo, atsakovas įrodinėjo paaiškinimais, faktiškai darbus atlikusio ir tai mačiusio liudytojų parodymais. Pagal STR 1.07.01:1999 „Leidimų statyti ir griauti statinius išdavimo tvarka“ 6 punktą statyba laikoma pradėta, kai atlikti pirmieji statinio statybos (pamatų duobės kasimo, pamatų montavimo ar pan.) darbai; tokią aplinkybę paliudijo V. K. Kadangi darbus atliko fizinis asmuo, tai darbų atlikimas nebuvo įformintas atskirais dokumentais, šių statybos darbų atlikimui nereikėjo įsigyti jokių medžiagų; aplinkybę, kad statybos darbai buvo pradėti, taip pat paliudijo K. K., juos matęs matuodamas žemės sklypą. Priešingai, kasatoriaus teiginiai, kad statyba pradėta tik 2010 m., nepagrįsti jokiais įrodymais, 2005 m. statybos leidimas nepripažintas netekusiu galios (pagal Statybos įstatymo nuostatas statybos leidimas netenka galios, jei statinys nebuvo pradėtas statyti trejus metus ir nesikreipta dėl leidimo pratęsimo).

5. Apeliacinės instancijos teismui atmetus kasatoriaus argumentus, kad 2010 m. statybos leidimo išdavimui turėjo būti rengiamas naujas projektavimo sąlygų sąvadas, remiantis tuo, jog kasatorius nenurodė, kokių projektavimo sąlygų sąvado reikalavimų ginčijamas statybos leidimas neatitinka, pasak atsakovo, kasaciniame skunde jis nepagrįstai nurodo, jog turėjo būti gauti specialieji architektūriniai reikalavimai, atitinkamų institucijų prisijungimo sąlygos. Atsakovui siekiant esamo projekto neesminio koregavimo, remiantis paties kasatoriaus išaiškinimu, po 2010 m. spalio 1 d., statybos leidimai galėjo būti išduodami

pagal iki 2010 m. spalio 1 d. išduotus projektavimo sąlygų sąvadus; atitinkamai jokių specialiųjų architektūrinių reikalavimų ir prisijungimo sąlygų nebuvo būtina gauti.

6. Atsakovas nurodo, kad pagal kasacinio teismo praktiką administraciniams teisės aktams ginčyti galioja Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje nurodytas vieno mėnesio terminas administraciniam teisės aktui apskūsti, ir teismas privalo taikyti šios teisės normos ir termino praleidimo padarinius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Giora“ ir kt. v. R. V. ir kt., bylos Nr. 3K-3-588/2008). Atsakovas atkreipia dėmesį į tai, kad tiek ieškinio pareiškimo metu, tiek 2010 m. rugpjūčio 27 d. kasatoriaus atstovui atliekant patikrinimą dėl statybos žemės sklype teisėtumo galiojusios Miškų įstatymo, kuriuo iš esmės yra grindžiamas kasatoriaus ieškinys, nuostatos nesikeitė, taigi apie ieškinyje nurodomą tariamą pažeidimą – statinių statybą miško žemėje – kasatoriui tapo žinoma patikrinimo metu, tačiau šis nesikreipė į teismą įstatymo nustatytu terminu, teismams nepateikdamas argumentų, kodėl pažeidimas nenustatytas teisės aktuose įtvirtintais terminais. Dėl to, atsakovo manymu, teismai pagrįstai atsakė atnaujinti kelis kartus daugiau nei nustatytas įstatyme praleistą senaties terminą; įstatyme nustatytas senaties terminas taikomas ir viešąjį interesą ginančiam asmeniui.

Atsiliepime į kasacinį skundą atsakovas Lazdijų rajono savivaldybės administracija prašo Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepimas grindžiamas šiais teisiniais argumentais:

1. Atsakovas mano, kad teismai teisingai aiškino ir taikė statybą miško žemėje ir ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas, nenukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos šių teisės normų aiškinimo ir taikymo praktikos.

2. Atsakovas nesutinka su kasatoriumi, kad ieškinio senaties terminas prasideda nuo to momento, kai surenkama pakankamai duomenų dėl ginčijamų administracinių aktų teisėtumo ir statybos padarinių pašalinimo, nes tokiu atveju galėtų susidaryti situacijos, kai pakankamas duomenų kiekis renkamas neribotą laiką. Jo vertinimu, kasatoriaus atstovas K. J., nuvykęs į statybą ir atlikęs statybos darbų patikrinimą vietoje, būdamas kvalifikuotas ir patyręs, matė, jog statybos vyksta miškų ūkio paskirties žemėje, tačiau pažeidimų nenustatė. Siekiant užtikrinti M. M. teisėtus lūkesčius, jo prašymas taikyti ieškinio senatį turi būti tenkinamas.

Daugiau atsiliepimų į kasacinį skundą CPK 351 straipsnyje nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ieškinio senaties taikymo

Kasatorius skundžia ginčą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, kuriais jo ieškinys atmestas atsakovų prašymu pritaikius ieškinio senatį. Teismai sprendė, kad ieškovo neveikimas lėmė, jog ieškinio senaties terminas buvo praleistas, ir pripažino, kad jis nepateikė pagrįstų argumentų, kodėl senaties terminas turėtų būti atnaujintas. Nesutikdamas su tokiomis teismų išvadomis, kasatorius nurodo, kad teismui ieškinį pateikė (2011 m. rugpjūčio 29 d.), kai tik surinko pakankamai duomenų apie ginčijamų administracinių aktų neteisėtumą (2011 m. liepos 27 d.), nepraleisdamas ieškinio senaties termino.

Sprendžiant klausimą dėl termino kreiptis į teismą, svarbus momento, nuo kurio turi būti skaičiuojamas šis terminas, nustatymas. Administracinių bylų teisenos įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas kreiptis į teismą nuo skundžiamo akto paskelbimo arba individualus akto ar pranešimo apie veiksma (neveikimą) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos. Kadangi kasacinio teismo pripažįstama, kad ieškinio senaties termino pradžios momento konkrečiu atveju nustatymas yra fakto klausimas, kuris nėra kasacinio teismo nagrinėjimo dalykas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 5 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje Vilniaus apygardos vyriausiasis prokuroras v. Vilniaus apskrities viršininko administracija ir kt., bylos Nr. 3K-3-149/2011; kt.), tai, vertinant ieškinio senatį reglamentuojančių teisės normų taikymo tinkamumą, svarbus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytas ieškinio senaties termino pradžios momentas. Nagrinėjamoje byloje teismai sprendė, kad senaties terminas kasatoriaus ieškiniai pareikšti skaičiuotinas nuo 2010 m. rugpjūčio 27 d., kai kasatoriaus atstovas Alytaus teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros skyriaus vyriausiasis specialistas K. J. kartu su trečiojo asmens Veisiejų regioninio parko direkcijos atstove atliko statybos darbų teisėtumo patikrinimą vietoje, prieš tai iš Lazdijų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus išsireikalavęs visus su M. M. statyba susijusius dokumentus. Teisėjų kolegija neturi pagrindo nesutikti su šiuo teismų nustatytu ieškinio senaties termino pradžios faktu. Esant tokioms bylose nustatytoms aplinkybėms, pripažintina, kad ieškinys teismui galėjo būti pateiktas iki 2010 m. rugsėjo 27 d., o kasatorius tai padarė tik 2011 m. rugpjūčio 29 d., taigi praleido ieškinio senaties terminą.

Vis dėlto, būtina pabrėžti, kad nors ieškinio senaties institutas, užtikrindamas civilinių teisių santykių stabilumą ir apibrėžtumą, nustatytu terminu riboja galimybę ginti pažeistas teises, įstatyme įtvirtinta teismo teisė jį atnaujinti, kai teismas pripažįsta, jog terminas praleistas dėl svarbios priežasties (CK 1.131 straipsnio 2 dalis). Viesiems teisių santykių dalyviams vienodai taikomo ir jų praleisto ieškinio senaties termino atnaujinimo klausimas sprendžiamas bei, nustačius svarbias praleidimo priežastis, šis terminas gali būti atnaujinamas tiek privatiems asmenims, tiek viešąjį interesą ginantiems subjektams. Tokia ieškinio senaties taikymo praktika formuojama naujausioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

jurisprudencijoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra v. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir kt., bylos Nr. 3K-3-675/2013). Klausimą, ar ieškinio senaties termino praleidimo priežastys pripažintinos svarbiomis, sudarančiomis pagrindą jį atnaujinti, teismas sprendžia atsižvelgdamas į ieškinio senaties teisinio instituto esmę ir paskirtį, ginčo esmę, ieškovo elgesį bei kitas reikšmingas aplinkybes, taip pat į protingumo, sąžiningumo bei teisingumo kriterijus (CK 1.5 straipsnis). Jei teismas konstatuoja, kad pareikštu ieškiniu siekiama apginti visuomenei svarbius interesus, ieškiniui pareikšti sudėtinga per įstatyme nustatytą terminą surinkti reikiamus duomenis, ar egzistavo kitos aplinkybės, sukliudžiusios jam laiku kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo, ieškovas ėmėsi aktyvių veiksmų ginti pažeistas teises, o praleistas terminas nėra neprotingai ilgas, pareikšto ieškinio atmetimas dėl ieškinio senaties termino pasibaigimo neatitiktų ieškinio senaties instituto paskirties. Tokiu atveju viešasis interesas užtikrinti realią pažeistų subjektyvių teisių apsaugą nusveria interesą garantuoti teisinių santykių stabilumą.

Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad kasatoriaus atstovė, teikdama prašymą atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, nenurodė, kodėl tai turėtų būti padaryta. Teismas nelaikė svarbiais kasatoriaus argumentų dėl viešojo intereso, susijusio su statyba miško žemėje, esančioje regioninio parko teritorijoje, pažeidimo, jų netyrė ir plačiau nepasisakė, nors kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad ieškinio atnaujinimo klausimas turėtų būti sprendžiamas byloje, kuriose ginamas viešasis interesas, ginčijant galimus neteisėtus aktus, kuriems likus galioti būtų paneigtos kitų asmenų teisės ir iš ne teisės atsirastų teisė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra v. Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir kt., bylos Nr. 3K-3-675/2013; kt.). Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas ieškinio senaties termino klausimą išsprendė formaliai, nenustatinėjo ir neištyrė reikšmingų faktinių bylos aplinkybių.

Iš pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių matyti, kad nagrinėjamoje byloje kasatorius kėlė klausimą dėl viešojo intereso – tinkamo miško ūkio paskirties žemės naudojimo – užtikrinimo. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad natūrali gamtinė aplinka, gyvūnija ir augalija, atskiri gamtos objektai, taip pat ypač vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės; užtikrinti jų apsaugą bei gamtos išteklių racionalų naudojimą ir gausinimą – tai viešasis interesas, kurį garantuoti yra valstybės konstitucinė pareiga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje O. B. v. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, bylos Nr. 3K-3-20/2012; kt.). Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. kovo 14 d. nutarimuose akcentuojama, kad miškai – tai ypatingi nuosavybės teisės objektai, nes miškų tinkamas naudojimas ir apsauga yra žmogaus egzistavimo, žmogaus ir visuomenės išlikimo bei raidos sąlyga. Dėl to statyba miško ūkio paskirties žemėje, esančioje regioninio parko

teritorijoje, yra tiesiogiai susijusi su viešuoju interesu išsaugoti valstybei nuosavybės teise priklausančius miškus ir jų išteklius, užtikrinti racionalų miškų naudojimą.

Nepaisant to, kad byloje kilo dviejų viešųjų interesų – tinkamo miško ūkio paskirties žemės naudojimo užtikrinimo ir civilinių santykių stabilumo bei apibrėžtumo siekio – konkurencija, ginčą sprendę teismai nenustatinėjo ir plačiau nepasisakė, kurį iš šių viešųjų interesų konkrečiu atveju reikėtų ginti, vadovavosi išimtinai civilinių teisinių santykių stabilumo ir civilinių santykių dalyvių teisėtų lūkesčių užtikrinimo principais, neatsižvelgdami į ginčo esmę, nenustatė, ar miškų apsauga šiuo konkrečiu atveju galėjo nusverti civilinių santykių stabilumo ir apibrėžtumo siekį, nevertino termino praleidimo priežasčių ir aplinkybių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad apeliacinės instancijos teismas kasatoriaus argumentus dėl viešojo intereso apsaugos atmetė remdamasis tuo, kad statyba miško žemėje regioninio parko teritorijoje iš esmės galima, tačiau tokia teismo išvada nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste neatitiko ginčo statinių statybos dokumentų išdavimo metu galiojusio teisinio reglamentavimo (žr. nutarties dalį „Dėl kitų kasacinio skundo argumentų“). Toks ieškinio senaties termino atnaujinimą reglamentuojančių teisės normų aiškinimas ir taikymas vertintinas kaip neatitinkantis teisingumo ir protingumo principams (CK 1.5 straipsnio 4 dalis), neatskleidžiantis ieškinio senaties instituto esmės, nukrypstantis nuo Konstitucinio Teismo formuojamos doktrinos dėl ypatingos ekologinės, socialinės ir ekonominės miško reikšmės. Dėl nurodytų aplinkybių skundžiamas apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas naikintinas ir byla perduotina šiam teismui nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka, nes nustatyti trūkumai gali būti ištaisyti apeliacinės instancijos teisme (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Dėl kitų kasacinio skundo argumentų

Kasaciniame skunde taip pat keliamas klausimas dėl atsakovui išduotų statybos leidimų teisėtumo. Kadangi byla grąžintina apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tai, šiam teismui pripažinus, kad egzistuoja pagrindas atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, gali būti aktualūs kasatoriaus teikiami argumentai dėl M. M. išduotų statybos leidimų, todėl teisėjų kolegija dėl jų pasisako. Kasatorius nurodo, kad 2005 m. statybos leidimas išduotas nesant nustatyto juridinio fakto, jog ginčo sklype buvo sodyba, Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimas šio fakto nepatvirtina.

Juridinę reikšmę turintys faktai, inter alia dėl pastato, žemės ar miško valdymo nuosavybės teise fakto, nustatomi bylą nagrinėjant ypatingosios teisenos tvarka (CPK 442 straipsnio 1 punktas, 444 straipsnio 2 dalies 5 punktas). Teismas, nagrinėjantis bylą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės (CPK 443 straipsnio 8 dalis); priimdamas sprendimą – nurodyti įrodymus, kuriais remiantis faktas pripažintas nustatytu (CPK 448 straipsnio 1 dalis). Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad, siekiant, jog J. G. įpėdiniai pagal įstatymą galėtų įgyvendinti savo teises į grąžintiną mišką, Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimo

rezoliucinėje dalyje nustatytas juridinis faktas, kad J. G. (duomenys neskelbtini) privačios nuosavybės teise valdė 1,5 ha miško. Atsakovas M. M., siekdamas pasinaudoti Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punkte įtvirtinta draudimo gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose statyti su draustinio steigimo tikslais nesusijusius statinius išimtimi, pagal kurią galima statyti pastatus esamose ir buvusiose sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose, taip pat nustatant juridinį faktą), byloje įrodinėjo, kad Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimu taip pat nustatytas juridinis faktas, jog žemės sklype (duomenys neskelbtini) buvo sodyba. Ginčą sprendę teismai, įvertinę Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimą, išklausę liudytojų parodymus, pripažino, kad byloje pakako duomenų tokiam faktui pripažinti.

Teisėjų kolegija pažymi, kad, nagrinėjant bylą kilus ginčui dėl kitoje byloje ypatingosios teisenos tvarka nustatytų juridinių faktų (jų apimties, tam tikrų aplinkybių ir pan.) ir ginčo šalims teikiant juos patvirtinančius (įrodančius) dokumentus, laikantis proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principų (CPK 7 straipsnis), toks klausimas turi būti išspręstas ginčo teiseną nagrinėjamoje byloje. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje teismai ištyrė ir tinkamai, laikydamiesi įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių, konstatavo sodybos, buvusios žemės sklype (duomenys neskelbtini) faktą. Dėl to atmestinas kasatoriaus argumentas, kad Lazdijų rajono apylinkės teismo 2003 m. liepos 8 d. sprendimas nepatvirtina buvusios sodybos juridinio fakto.

Sprendžiant dėl 2005 m. statybos leidimo teisėtumo aktualu tai, kad žemės sklypas, kuriame pastatyti statiniai, kurių statybos teisėtumas ginčijamas šioje byloje, turi saugomos teritorijos statusą (yra Veisiejų regioninio parko funkcinėje Šlavanto kraštovaizdžio draustinio zonoje), o pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis – miškų ūkio veikla. Dėl to jo naudojimui taikomas ne tik Žemės įstatymas, Saugomų teritorijų įstatymas, Statybų privačioje žemėje reglamentas, bet ir Miškų įstatymas. Pagal ginčo materialiuju teisinių santykių metu galiojusias Miškų ir Žemės įstatymų, inter alia reglamentuojančių statybos miško žemėje santykius, nuostatas miško žemėje buvo galima statinių, išvardytų Miškų įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje ir Žemės įstatymo 26 straipsnio 1 dalyje, statyba. Tai – medienos sandėliai ir kiti su mišku susiję įrenginiai; nuostatų, dėl kitų pastatų ar statinių buvimo miško žemėje, inter alia galimybės statyti gyvenamuosius ar komercinės paskirties pastatus pirmiau nurodytuose įstatymuose nebuvo. Išduodant 2005 m. statybos leidimą galiojusio Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkte buvo nustatyta, kad miškų ūkio paskirties žemėje pastatų statyba leidžiama pagal parengtus detaliuosius planus šių miškų savininkams, kai tokių pastatų reikia miškų ūkio veiklai; 3 punkte – kad žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse galima statyti naujus gyvenamuosius (vietoj buvusiųjų), taip pat rekonstruoti esamus gyvenamuosius namus ir statyti reikiamus ūkinius pastatus. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pagal pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą atsakovo gyvenamasis namas ir ūkinis pastas miško žemėje negalėjo būti pastatyti – tokie statiniai neatitiko nurodytųjų Miškų ir Žemės įstatymuose, jie nebuvo būtini miškų ūkio veiklai, kaip tai nustatyta Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkte. Iš teismų nustatytų aplinkybių matyti, kad ginčo pastatai pastatyti ne esančioje sodybvietėje,

o buvusios (neišlikusios) sodybos pastatų vietoje, todėl Statybų privačioje žemėje reglamento 3 punkto norma, leidžianti statybas esančiose sodybvietėse, taip pat nesuteikė teisės atsakovui statyti ginčo pastatų.

Teismų ir atsakovų padarytos išvados, kad statybą miško žemėje leidžia Saugomų teritorijų įstatymo nuostatos, neatitinka kasacinio teismo išaiškinimų. Vertinant Saugomų teritorijų įstatymo normų santykį su Miškų įstatyme įtvirtintu reglamentavimu, kasacinio teismo konstatuota, kad Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 8 punktą suteikia teisę atstatyti sodybą, jei kiti įstatymai tokios teisės neriboja. Priešingas įstatymo aiškinimas, t. y. kad miškų, nepriskiriamų saugotinioms teritorijoms, apsaugos režimas yra griežtesnis nei esančių saugomose teritorijose, prieštarauja protingumo principui, kurio teismai, aiškindami ir taikydami įstatymus, privalo laikytis (CK 1.5 straipsnio 4 dalis, CPK 3 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Vilniaus apygardos prokuratūra v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Utenos regiono aplinkos apsaugos departamentas, bylos Nr. 3K-3-449/2013).

Vertinant 2010 m. statybos leidimo teisėtumą, atsižvelgtina į Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimą ir jame pateiktus išaiškinimus. Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 14 d. nutarime konstatavo, kad Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto nuostata „Miškų ūkio paskirties žemėje pastatų statyba leidžiama <...>, kai tokių pastatų reikia miškų ūkio veiklai“ ta apimtimi, kuria miškų ūkio paskirties žemėje leidžiama statyti ne tik medienos sandėlius bei kitus su mišku susijusius įrenginius, bet ir kitus pastatus, prieštarauja Miškų įstatymo 2 straipsnio (2001 m. balandžio 10 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 3 daliai ir Žemės įstatymo (2004 m. sausio 27 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 26 straipsnio 1 dalies 3 punktui. Nutarimas įsigaliojo nuo jo oficialaus paskelbimo 2006 m. kovo 16 d., taigi nuo tos dienos jame išdėstyti išaiškinimai, kad pagal Miškų ir Žemės įstatymų nuostatas miškų ūkio paskirties žemėje gali būti statomi tik medienos sandėliai ir kiti su mišku susiję įrenginiai ir šis sąrašas negali būti išplėstas žemesnės teisinės galios teisės aktais, įgijo įstatymo galią ir tapo privalomi visiems asmenims, o Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 patvirtinto Reglamento nuostatos, leidžiančios miško žemėje statyti ne tik pirmiau nurodytus įrenginius, bet ir kitokius pastatus, kurios buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, nebegalėjo būti taikomos (Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsnis). Kartu pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bylose, kuriose sprendžiami statybų miško žemėje teisėtumo klausimai, formuoja vienodą praktiką, jog, vadovaujantis Konstitucinio Teismo išaiškinimu bei Miškų ir Žemės įstatymų nuostatomis, tokios paskirties žemėje gyvenamųjų ir su jais susijusių pastatų statyba draudžiama (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 8 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje Vilniaus apygardos prokuroras v. Ignalinos rajono savivaldybės administracija ir kt., bylos Nr. 3K-3-267/2013; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartį, priimtą administracinėje byloje Nr. A-556-206/2008; kt.). Tokie išaiškinimai teikia pagrindą išvadai, kad 2010 m. gyvenamojo

namo, ūkinio pastato, vandentiekio ir kanalizacijos linijų, šulinio ir buitinių nuotakų valymo įrenginio statybos miško žemėje leidimas išduotas nesilaikant Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime suformuotos konstitucinės doktrinos. Ta aplinkybė, kad ginčą sprendę teismai 2010 m. statybos leidimą kvalifikavo ne kaip leidimą naujam statiniui, tačiau kaip leidimą, kuriuo koreguojamas projektas, ir kuris, įstatyme nesant tokios leidimo rūšies, pavadintas leidimu statyti naują statinį, nepaneigia pirmiau nurodytos išvados dėl kelių aplinkybių. Pirma, šioje nutartyje pripažinta, kad 2005 m. statybos leidimo išdavimo metu ginčo statiniai privačioje miško žemėje taip pat negalėjo būti statomi, todėl šių statinių projekto koregavimas 2010 m. negalėjo pakeisti jų statybos teisėtumo. Antra, 2010 m. statybos leidimas išduotas po Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimo priėmimo, todėl turėjo būti atsižvelgiama ir paisoma jame pateiktų išaiškinimų.

Atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, aptartą teisinį reglamentavimą, teisėjų kolegija konstatuoja, kad 2005 m. ir 2010 m. statybos leidimų išdavimo metu ginčo statiniai privačioje miško žemėje negalėjo būti statomi.

Kolegijai nusprendus, kad skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla gražintina apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šioje nutartyje plačiau nepasisakoma dėl kitų kasacinio skundo ir atsiliepiamo į jį argumentų, nes jie nėra teisiškai reikšmingi nagrinėjamai bylai išspręsti

Dėl bylinėjimosi išlaidų

Už atsiliepiamo į kasacinį skundą parengimą atsakovas M. M. turėjo 1600 Lt išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 21 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 48,35 Lt tokių išlaidų.

Kasaciniam teismui nusprendus, kad byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, ginčo šalių bylinėjimosi išlaidų bei išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, paskirstymo klausimas paliktinas spręsti apeliacinės instancijos teismui (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 20 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti šiam teismui nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Sigitas Gurevičius

Janina Stripeikienė

Dalia Vasarienė